

KÖNYV- ÉS FOLYÓIRATSZEMLE

BARÁNSZKY-JÓB LÁSZLÓ: *A magyar széppróza története szemelvényekben*. Budapest, 1937. 558. l.

Igen érdekes szemelvény-gyűjtemény. Célja annak érzékeltetése, hogyan változtatja meg a próza művésze a közlési eszközöket különböző korok és műfajok szerint. A gyűjteménynek mintegy 130 lapja foglalkozik a Kazinczy előtti magyar prózaírás jelentékenyebb képviselőivel. Legrészletesebben a XIX. század íróit tárgyalja, valóban jellemző színeket villantva meg a magyar romantikus novella- és regényírók munkáiból, Kemény, Gyulai Pál, Baksay, Tolnai Lajos, Petelei István kiábrándult romantikájának egyéni stílus alkotásaiból, Jókai, Mikszáth, Gárdonyi és mások századvégi művészetéből, amely egy sajátosan magyar humor jegyében oldja föl a költészet és valóág ellentmondásait. Így érkezünk el a XX. század irányaihoz: Herczeg, Justh Zsigmond, Pekár, Beöthy, Rákosi Viktor, Ambrus, Molnár, Surányi franciás lélektani realizmusához, vagy az új színű romantikájához, azután az impresszionizmus jellegzetes magyarországi képviselőihez, akik között olyan ellentétes egyéniségek nevét olvashatjuk, mint Bródy és Riedl Frigyes, Kosztolányi és Ignótus, Babits és Komáromi János, Karácsony Benő és Prohászka. (!) Végül az expresszionizmus és tárgyi stílus néhány képviselője kerül sorra. A könyv második fele a regény stílusát szemlélteti, mégpedig »leírás«, »párbeszéd«, »jellemezés«, »korrajz, alapeszme, szerkezet« címszók alatt, mindenütt a szemelvények egész sorával mutatva be a történeti fejlődést. A könyv rendszerező eljárása ellen talán helyvel-közzel felszólalhatnánk, el kell azonban ismernünk, hogy a magyar irodalmi stílus fejlődésének szemléltetésére első ízben történik itt nagyobb szabású kísérlet, a könyv gazdag és jellemző adatokat ismertet s az irodalomtörténet szakembereinek kezében valóban hasznos segédkönyv. S. I.

BERZSENYI DÁNIEL KÖLTŐI MŰVEI. *Bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta és kiadta Merényi Oszkár dr.* Budapest, 1936. 438. l. M. Tud. Akadémia.

A XIX. század elejének nagy tehetségű költője e kötettel kapja meg régóta nélkülözött filológiai értékű kiadását. Szerzője 1936. januárjában Niklán fedezte fel az író hagyatékában megőrzött kéziratokat s bennük Berzsenyi 22 ismeretlen költeményét, illetve költemény-változatát. Kiegészíti ezeknek sorát a költőnek népdalgyűjtése, amely első változatában 8 népdalt foglal magában. Merényi Oszkár gazdag tartalmú, mintegy 180 lapos bevezetésben és jegyzetanyagban foglalja össze a százéves Berzsenyi-kutatás eredményeit. Színes képet nyújt a költő pályájáról, egyéniségéről és világnézetéről, költői kifejezésformáiról, valamint költői sorsáról is, bőven kiaknázva a legutóbbi évek néhány modern szempontú tanulmányának eredményeit. Ismerteti ezután a Berzsenyi-kiadások történetét és megismerteti azokkal az alapelvekkel, amelyek nyomán Berzsenyi verseinek időrendi egymásutánját, a Berzsenyi kiadások e mindmáig megoldatlan ügyét megoldáshoz juttatni igyekezett. A jegyzetek a versek kézírataira és forrásaira vonatkozó adatokkal szolgálnak. S. I.

BORONKAY ANTAL: *Az osztrák és a magyar történeti ballada*. Budapest, 1936. 106. l.

A XIX. század eleji osztrák és magyar történeti és irodalmi viszonyok igen alapos ismeretével készült munka. Bevezetőül azokat a szoros kapcsolatokat ismerteti, amelyek Metternich politikai eszményei és a felvilágosodás-ellenes, monarchikus-hazafias osztrák romantika programja között fennáll. Részletes tartalmi és formai elemzést kapjuk ezután az osztrák

történeti ballada-költészetnek, melyben magyar tárgyú is szép számmal akad. A fejlődelmet dicsőítő érzelmes-patetikus, erős erkölcsi, de ingatag lélektani alapon nyugvó, részletező, terjengős előadású osztrák balladák először a magyarországi német irodalom körében teremtenek iskolát, azután meghódítják Vörösmarty korának másodrangú költőit: Gaiayt, Tárkányit, Pájert, Papp Endrét, Erdélyi Jánost stb., a magyar irodalom lelkes, de kisebb tehetségű művelőit is, akik ilyen módon egy jól kialakult, mesterségesen létrehozott s bizonyos tekintetben irányított műfaj művelődésébe kapcsolódhattak. Az osztrák Seidl, Vogl, Collin s mások hatása találkozik ez íróknál Uhland költészetének hatásával s azokkal a kezdeményezésekkel, amelyek korábban Kisfaludy Sándor nyomán hasonló irányban megindultak. E hatások azonban a magyar irodalomban a patriotizmus más elemeivel színeződnek át s eltávolodnak a Metternich-Hormayr-féle eszményektől. A szerzőben a XIX. század eleji magyar irodalom kitűnő munkását üdvözölhetjük.

S. I.

GALAMB SÁNDOR: *A magyar dráma története 1867—1896-ig.* Budapest, 1937. I. kötet. 384. l. M. Tud. Akadémia.

A drámaírás a magyar irodalom történetének legmostoháiban kezelt műfaja: összefoglaló munkáink mindezeideig inkább az irodalmi anyag leltározói voltak, mint magasabb szempontú összefoglalások, modern irányú monográfiák. — Galamb Sándor könyvét éppen ezért fogadjuk különös figyelemmel: műve Bayer József 1897-ben megjelent kétkötetes művének szerves folytatása s jelen első kötetében 1888-ig veszi számba drámairodalmunk termését. Bevezető fejezetei a kiegészítés utáni magyar dráma általános jellemzését, az újabb drámaírás kifejezésformáit és a felrisszülő színpadi technikát ismertetik. Ezután az újabb budapesti színházi vállalkozások ismertetésére kerül a sor, a Budai Népszínházra, az István-téri Színházra, a pesti Népszínházra stb. Ezután III szerzőnek mintegy 277 művével foglalkozik műfajok szerint, időrend-

ben; kiegészíti ezeknek sorát az operett virágzásnak induló műfaja. A könyv mai színházi viszonyaink kialakulásának történetét ismerteti s mint ilyen, nagy figyelemre tarthat számot.

S. I.

KERESZTURY DEZSŐ: *Utikönyvek.* Magyar Szemle, 1937. szept., 58—69. l.

Az európai irodalomnak egyik legjellegzetesebb műfaja az útikönyv, a tudomány és írásművészet e keverékműfaja, amelynek legjobb hajtásai éppen a szép-irodalmi és a tudományos útirajz szélsőségei között, a határterületen helyezkednek el. Az érdekes tanulmány a műfaj színváltozásait az utazói és útleírói magatartás típusaival szemlélteti. Első ezek között az ismeretterjesztés, a tapasztalás igényével lép fel, tudományos hitre törekszik s a bátor kutató-akaratot és elfogulatlan valóságtiszteletet hirdet. Virágkora a nagy fölfedezések idejére esett s ma részben a népszerű tudomány, részben a természetjárás és a sport kalandjai nyomultak benne előtérbe. Egy második típus az olvasóközönség kalandvágyát, az exotikus messzeség ingerét s a hírszomjat elégítik ki; ezek üzleti szempontokra építenek, elhagyják a valóság és tapasztalat világát és a hatásvadászó ponyva vagy riport felé közelítenek. Ismét külön irodalma van a kedvtelésből utazóknak, a Baedekereknek, modern útikalauzoknak, amelyek mögött a gazdag ember utazásainak céljavesztettségét sejtjük. »Utazz, hogy megismerd, mi lakik benned!« — az utazó magatartás e példaadó formája, a lírai útikönyvek alapelve támad új életre néhány jelentékenyebb írónk munkájában, míg ismét más jelentősebb íróink az utazás élményén át nemcsak önmagukat, de szociális álláspontjukat is tisztázzák. Az útikönyvek e legmagasabb formája az én-regények felé közeledik.

S. I.

SÁRKÁNY OSZKÁR: *A tájélmény változásai a magyar költészetben Petőfiig.* Budapest, 1935. 96. l.

Sárkány Oszkár érdekes könyve bevezetésében élesen elkülöníti a természet-érzéklet a tájérzéklettől: utóbbi a szétszórt

természeti jelenségekből egységes, átfogó stílusú képet alkot, amelynek érzelmi és sokszor eszmei tartalma is van, s amely korok szerint változva az emberi látás- és gondolkodásmód fejlődését tükrözteti. Munkájának középpontjában a XVIII. század végének és a XIX. század első felének magyar irodalma áll. Fejtegetéseinek legfőbb eredménye, hogy a magyar irodalom leíró anyagának magasabb szempontú összefoglalását adja. A renaissance, a barokk, a rokokó, bizonyos általános, egységes minta szerint ábrázolja a tájat, amelyben elsősorban az emberi élet lehetőségeit keresi; a XVIII. század végével is hasonló általános tájészmény uralkodik, a mosolygó tavaszi hangulatú rokokó táj és vad, őszi romantikus táj. Ebben az időben indul meg a való tájak ábrázolása is, elsősorban a Dunántúlé, a Balaton vidékéé, amely e kor nemzetközi tájészményének igazi iskolapéldája. Kisfaludy Sándor és Kazinczy már a tájak egyénítésével is kísérletet tesznek, felhívják a figyelmet a magyar tájak egyedülálló különösségére. A Dunántúl mellett elsősorban a Felsővidék és Erdély kerül az érdeklődés előterébe, míg a negyvenes években az Alföld, mint a legmagyarabb táj és a szabadság szimbóluma hódít. A komoly, modern szempontú tanulmány sok figyelemreméltó tanulsággal szolgál az irodalom minden barátjának. S. I.

SÁNDOR ISTVÁN: *Regények a szerelemtől.* Magyar Szemle, 1937. Május. 94—104. l.

Szemle mai magyar regénytermésünk szerelem-felfogásának típusairól, a legdivatosabb műfaj központi témájának beláthatatlanul gazdag változatairól. A szerelem problémái a naturalizmus hatása alatt a világháború idején borítják el a magyar irodalmat, a vele szemben való állásfoglalás azonban mind konzervatív, mind forradalmi formájában évszázados hagyományokra néz vissza és világnézeti-erkölcsi kérdésekbe torkollik. A szerző szerint a szerelemfelfogásnak ma négy uralkodó alapszínével találkozhatunk. — Légrégibb hagyományrétegekből »fehéregényeink« sarjadtak, irodamilag kevésbbé

művelt polgári vagy ifjúsági körök szórakoztató olvasmányai, erkölcsileg és világnézetileg levegőtlen alkotások, amelyek a legmélyebb emberi kérdések egyikét hallgatják el. A naturalizmus regénytípusa annál nyersebben ismerteti a nemiség problémáit, nemcsak a lelkek, hanem a test életügyeinek elemzésével is s a művészi hatásokon túl szexuális hatásokra is törekedve. Egy minden vallástól elszakadt világkép embere keres e regényekben életcél és feledést a maga halálproblémái előtt a cinizmus vagy a tragikum magatartásával. Freud nyomán a nemiség lélektanát egyénietlen, gépies módon, fizikai képletek szerint pergeti le egy harmadik típus, amelynek nyomán már az eltévelyedések is bőséges teret kapnak irodalmunk szerelmi regényeiben. Nőíróink és néhány mélyebb lélekrajzot nyújtó komoly íróink ebből a kaoszából keresi napjainkban a kivezető utat. G. L.

SZILÁGYI LÓRÁND: *Az Anonymus-kérdés revíziója.* Századok, 1937. 4—6. szám.

Az Anonymus-kérdés rendkívül alapos és körültekintő megbeszélése. A szerző megdönthetetlen érvekkel igazolja, hogy a Gesta szerzője III. Béla korában él: igazolja ezt a munkájában megörökített társadalomrajz, amely a III. Béla-kori társadalmi viszonyaink pontos megfelelője; igazolja Anonymus pénzneve, a márká, amely a XII. század derekán szorítja ki a korábbi librát s éppen III. Béla idején lesz nálunk is, Nyugaton is általánossá; igazolja a Gesta stílusában rejlő oklevélfordulatok, amelyeknek mását a III. Béla-kori kancelláriai oklevelekben lehet kimutatni s amelyek korábbi okleveleinkben nálunk is, Nyugaton is hiányoznak. Anonymus személyét, a »P. dictus magister«-t Péter esztergomi kanonok, majd püspök személyében keresi. Rámutat arra, hogy az esztergomi káptalan tagjai a párizsi egyetem egykori teológusaiból kerülnek ki, akiknek nevét az oklevelek Péter hánnonokkal együtt emlegetik; másfelől pedig a királyi kancellária jegyzői és kancellárjai az esztergomi káptalan tagjai

közül valók, s ha ezek közt Péter neve nem is szerepel, annál sűrűbben találkozzunk kanonoktársainak neveivel. Így érthetővé lesznek az esztergomi oklevél-iskola nyomai Anonymus munkáiban. A tanulmány valószínűleg az Anonymus-probléma végleges tisztázását jelenti.

S. I.

SCHÖPFLIN ALADÁR: *A magyar irodalom története a XX. században*. Budapest, 1937. 312. l.

Az immár történelemmé lett századeleji irodalmi forradalomnak s a háború utáni magyar irodalmi életnek kritikai bemutatása, amely feltűnést jelentő megállapításával a jobb és a baloldali irodalmi fórumoknak ellentmondásait egyaránt kihívta és a hamu alatt ma is parázsló elvi ellentétekre irodalmi életünkben világosságot derített. A könyv első felében a Nyugat forradalmi kezdeményezéseit ismerteti a személyes emlékezés elevenségével s itt-ott a túlzások őszinte beismerésével is. A könyvnek e fejezetei becses irodalomtörténeti anyagot foglalnak magukban, de részben a Nyugat apológiáját is nyújtják a közismert vádakkal szemben (elszakadás a nemzeti alapoktól, a francia és angol irodalom kritikátlan csodálata, a nemi szenzációk hajhászása, különködő újító törekvések, a zsidóság túlzó befolyása stb.). A könyv második felében Schöpflin tájékozódása kevésbé biztos, egyes írók arcképeit nagy gonddal rajzolja meg, de szükséztől és elfogult olyan egyéniségekkel szemben, akik szűkebb írói pártállásától távolabb esnek (Prohászkat p. meg sem említi), rendszerző készsége egészen cserbenhagyja (Zsolt Béla és Harsányi Zsolt bizonyára csak neveik asszociációja folytán kerültek egymás mellé). A maga egészében azonban a könyv mégis egy higgadt, tárgyilagosságra törekvő írói magatartás érdekes eredménye.

S. I.

L. UJVÁRY LAJOS: *A mai gyermek és a könyv*. Budapest, 1936. A Tanítás Problémái. 14. sz. 72. l.

Komoly felelősségtudattal készült nevelés-tudományi munka, amely négy bu-

dapesti és egy vidéki (mezőkövesdi) középiskola keretében gyűjtött mintegy 2500 kérdőlapot dolgoz fel a mai gyermek olvasmányaira vonatkozólag. Eredményei szerint a legkedveltebb írók Gárdonyi, Jókai, May és Verne, akikért a diákoknak több mint fele rajong, négyükért összesen 50,3%, úgy hogy népszerűségüket más írók meg sem közelítik. Rendkívül érdekes grafikonok szemléltetik osztályok szerint az egyes írók népszerűségének fokait, amelyek egyben arra is világot vetnek, mennyire más a fejlődés ritmusa a fővárosi és a vidéki diákság körében, s mennyire eltér a gyermek érdeklődése attól a néhány hivatalos könyvjegyzéktől, amely az ifjúságnak ajánlható munkákat évfolyamonként csoportosítja. Az adatok szerint a tanulók 23%-a olvasmányai megválogatásában csaknem teljesen magára hagyatva egészen egyéni és veszedelmes utakon jár, tehát minden negyedik tanuló olvasmányainak irányítása egészen rendkívüli feladatok elé állítja a tanárságot. A két és félezer diák havonta közel 19.000 könyvet olvas, a havi fejátlag 7,5 mű, az olvasási láz a III. és a VI. osztályban éri el tetőfokát és a fővárosban mindvégig erősebb, mint a vidéken. Van havonként 25—40 könyvet olvasó diák is szépszámmal. Ez a körülmény a könyvforrások fokozott ellenőrzését követeli meg pedagógusainktól, minthogy a diákság, 24,4%-a saját bevallása szerint az iskolai könyvtáron kívül más könyvtárok, könyvkölcsönzőket is látogat. A hasznos, komoly munka befejezől e tények tanulságait összegezi a tanári rend számára.

S. I.

KOZOCSA SÁNDOR: *Zilahy Károly esztétikája*. (Bpest, Esztétikai Füzetek 4. száma, 22. l.)

A Partium szülöttéről, Arany egykori barátjáról szól munkatársunk újabb tanulmánya. Zilahy, a 26 éves korában elhunyt merész és csípősen kemény műbíráló megérdemli, hogy figyelmünket ráfordítsuk, hiszen irodalmunk aranykorának alakjai elevenednek föl a *Koszorú*, *Figyelő*, Arany folyóiratai említésére, me-

lyeknek Zilahy is eleinte munkás kritikus volt, mígnen ettől a körtől, főleg Gyulaitól elvi okokból elhidegült. Zilahyt a nagy Arany vezette be a széptudományba s ki kell emelnünk legnagyobb tanulmányából, *A tragédia böcseletéből* azt a megállapítást, hogy a dráma a legnemzetibb műfaj, minálunk. Egész műbírálata az érzékre van fölépítve és maga is izigvérig gyakorlati kritikus, mint ellenfele: Gyulai Pál, kivel szemben kivált a Molière-bírálatok körüli vitában alulmaradt. Zilahy rendszeres esztétikát írt, nézeteit teljes egészében első méltatója és *Munkáinak* összegyűjtője, Dömötör János hámozta ki. Zilahy ugyan nem volt hive a művészet öncélúságának, s többször vallotta, hogy a művészet célja a gyönyörködtetés mellett a nemzetnevelés és a közlés emelése, javítása, — azonban kiemelte, hogy a múlt, napi szempontokat sohasem szabad a művészi termék fölé emelnünk!

Irodalom-elméletében Eötvös felfogásához közeledik (ne legyen csupán játékos kedvtelés, de a közület hibáit javítsa, érzelmeinket nemesítse), költészet-elméletében a dráma után mindjárt a líra, s azután a regény következik, az eposzt feltűnően mellőzve. A regénynél elsősorban a szerkezetet tartotta fontosnak. Dramaturgiájában pedig legértékesebb az, hogy a tragikai érzést emeli ki; a tragédia fogalmát úgy határozza meg, hogy mindig *nagyszerű* alakot, vagy viszonyt kell választania az írónak, valamely gondolat érvényesítésére. Nem nagy, hanem nagyszerű alakot, hiszen a *nagyság* kizárja az emberi gyarlóságot, holott a hibának jellemvonásul alkalmazásán épül föl a legtöbb tragédia. Áttekintve Zilahy elvein, megállapítja a szerző, hogy az elvek tisztázásához nagyban hozzájárult az ifjan elhunyt kritikus, s volt érzéke az irodalmi alkotások megértéséhez. Kár, hogy más műalkotások felé már nem fordulhatott és így esztétikája a zenei, képzőművészeti alkotások taglalása nélkül töredékes maradt, mint annyi más torzója magyar életünknek.

G. P.

JACOBI LÁNYI ERNŐ: *A Königsbergi Töredékek versalakja*. Magyar Nyelv XXXII, 302—311. l.

A K. T. versformájában sok vita után sem tudott megállapodni a tudományos kutatás. Aránylag nem is rég Horváth János így fogalmazta meg véleményét: »Nos, erőltetés nélkül e szövegeket másnak, mint ritmikus prózának, vagy jobb esetben szabadszótagszámú kétütemű sorokból álló verszetnek alig minősíthetni.« (A középkori magyar vers ritmusa. 1928. 140 l.) Megnyugvást ez sem hozott. Horváth Cyrill megpróbálta véleménye bizonyítását, hogy az említett szöveg kötött versforma; ezt főleg az bizonyítja, hogy az egész szöveg 4—4/4—3 alaptípusú verssorokra bontható. (*Hogyan szólnak?* M. Ny. XXX, 136—50.) — A cikk íróját Horváth Cyrill eredménye sehogyan sem elégíti ki, mert szerinte Horváth előre megállapított egy még ezután bebizonyítandó versformát, s ekkor a szöveget kellő szövegkritikai ok nélkül — a szöveg toldásával és csonkításával — hozzászabdalta. Állításának bizonyítgatása után a trochaeusi és jambusi lejtésre szót sem veszteget, hanem azokat az alapelveket igyekszik megállapítani, amelyek alapján hozzá lehet fogni a K. T. ritmusa rég óta vajdó kérdésének megoldásához. A K. T. ritmusára az eddigi kutatás eléggé ráta-pintott, csak a ritmus törvényei érvényesülésének kimutatása maradt megoldandó. Szerző utal egy régebbi megállapítására; ennek értelmében »ritmikus a beszéd, ha páronként összetartozó, egymással mondatyszerű összefüggésben álló, tudatunkban egyenrangúaknak felfogott rimekre tagozódik.« A szerző e megállapításnak a K. T. szövegére vonatkozó érvényességét bizonyítja.

Arvay József.

MÉSZÖLY GEDEON: *A hit szó eredete és rokonsága*. Acta, Tom. IX. Fasc. 2. Szeged, 1936.

Mészöly Gedeon szerint *hit* szavunk a *hideg, híves, hűvös, hűl* stb. szavak családjába tartozik. Ugyanazt jelenti, mint a *hiedelém*. Régi nyelvméleinkben a *hiedelém* szó hűvösséget jelentett, a *hie-*

delmez ige pedig azt jelentette, hogy hűsítéssel üdít. Mivel a hűsítéssel való üdítés legtöbbször az árnyék fogalmával kapcsolatban fordul elő, a *hiedelmez* ige nek kifejlődött *beárnyékol* jelentése. Az *árnyék* viszont »széltől, fagytól védett hely« s így a *még hívéjt* ige főneves alakja, a *hiedelem* könnyen kapott »védett hely« jelentést. Mivel a *hiedelēm* olyan védett helyet jelent, melynek oltalmában bízni is lehet, egyes fordítók a *hiedelmēt* a *bizalom* szóval fordították. Így kapta a mai *hit* szó, mely eredetére és jelentésére nézve teljesen megegyezik a *hiedelēm* szóval, az Isten hatalmában és jóságában való bizodalom jelentést. A fejlődés menetét az író számos kódexbeli példával igazolja. Ezek után az író áttér a *hit* szó néhány igevaltozatának ismertetésére. Az író szerint a *hiedelēm* szónak van egy másik középkori jelentése is s ez a *gyógyítás*. Ezt a jelentésváltozást úgy magyarázza meg, hogy kezdetben a bűn tüze hevességével kapcsolatban használták a *hivőjteni*, *hiedelmezni*, azaz »hűteni« kifejezéseket. Azonban nemcsak a bűn lángját, hanem a fájdalom hevét is lehet »hivőjteni«, »hiedelmezni« s így kezdték használni ezeket a kifejezéseket a gyógyítás fogalmának a kifejezésére.

Márton Gyula.

NÉMETH GYULA: *A magyar rovásírás*. M. Nyelvtud. Kézikönyve. 1934. 32 l. 7 melléklet.

A szerző összefoglalja mindazt, amit a rovásírásról és fennmaradt emlékeinkről tudunk. A magyar rovásírásnak legrégebb emlékei a XV. századból valók: a *nikolsburgi* ábécé és a *Székelyderzsi* templomi felirat. A XV. század második feléből való egyik legnevezetesebb emléküink, a *Marsigli-féle* rovásírásos naptár. Bolognában maradt fenn Marsigli, olasz tudós, feljegyzései között. 1749-ből maradt fenn Szilágyi Sámuel másolatában a *csíkszentmihályi* templomfelirat. Keletkezési ideje 1501. Ezzel egykorú a *konstantinápolyi* felirat (1514-ből), Dernschwam német követ másolatában maradt fenn. A felirat szerzője Kete(j) Székely Tamás, volt konstantinápolyi követség egyik tagja. Egy

újabbban felfedezett emlék a *bögözi* templom falán maradt fenn. A fennmaradt szöveg olvasata *Atyai Están*. 1668-ra tehető az *énlaki* templomi felirat, amelyet Orbán Balázs fedezett fel 1864-ben. Három tudós feljegyzése is van a magyar rovásírásos emlékek között; ezeknek szerzőjét (Szamosközy István, Telegdi János és Kájoni János) ismerjük. A magyar rovásírás sajátosságai: az írás és a jelek iránya jobbról bal felé halad, néha két vagy több szót is összeírnak, a szavak elválasztására egymás fölé helyezett pontot használnak; az írás betűi szögletesek. Gyakori a ferde vonalak alkalmazása, ligaturák (szó- v. szótag-jelek) gyakori használata stb. Mindezeket megtaláljuk a türk írásban is. Ez bizonyítja, hogy a magyar rovásírás a türk írás családjába tartozik s már a Pontus vidékén kialakult. Fennmaradt emlékeink mind a Székelyföldön kerültek napvilágra és ez egyesek szerint annak bizonyítéka, hogy csak a székelyek használták. Bizonyos azonban, hogy csak magyarnyelvű feljegyzésekre használták. »A székely írás tehát... a pogány magyarságnak általánosan használt írása, amelyet a kereszténység megsemmisített, amely azonban megmaradt az elkülönülve és önálló szervezetben élő székelyeknél.«

Gálffy Mózes.

DEBRECZY ALEXANDRU: *Monumente în manuscrite limbii și literaturii maghiare în Muzeul Național Săcuesc din Sft. Gheorghe*. Doktori értekezés.

A szerző a Székely Nemzeti Múzeum legértékesebb kéziratos irodalmi emlékeit tanulmányozza és részletesen ismerteti. Mint ahogy maga a cím és a tárgyválasztás is mutatja, a tanulmány nem egy irodalmi kérdés egységes feldolgozása, hanem egy könyvtár kéziratos anyagának feltárása egymástól független értekezések által. — Legjelentősebb az irodalmilag is legfontosabb Apur-kódexről szóló tanulmánya. Foglalkozik benne a XV. század műveltségi és irodalmi törekvéseivel, az egyházi szellem átalakulásával rámutat arra, hogy a kódex zsoltár és himnusz fordításai hosszas fejlődés eredményei.

Alapos szövegkritikai összehasonlításokkal bizonyítja, hogy a fordításokat nem írhatták huszita papok, mert azok egészen a kat. egyház dogmatikai felfogásának felelnek meg. Ez a tanulmány alapos, aikai magatartást, összehasonlító készséget kor szellemét ismerő tudást, józan kriti- és megbízhatóságot mutat. Kár, hogy a szerző alig foglalkozott a nyelvi fordulatokkal és szépségtörekvésekkel. A Vasady-kódex énekeiről ugyancsak körültekintő, összehasonlító eljárással bizonyítja be, hogy prot. unitárius eredetűek. Iro-

dalmi szempontból kevésbé jelentős az Emília-kódex, amelynek az anyaga (szakácskönyv) inkább a művelődéstörténetet érdekli. Ugyanez áll az Apaffiné-kódexre is. A könyv végén levő vázlatos ismertetésből úgy látjuk, hogy a Székely Nemzeti Múzeumnak még más, értékesebb kéziratok is vannak, (énekeskönyvek, emlékiratok, naplók). Debreczy feladata volna ezeket közzétenni, külön tanulmányokban ismertetni és általuk egyúttal a kor irodalmi törekvéseit magyarázni.

V. Zs.